

Tomasz Snarski, *Kościół katolicki wobec kary śmierci. Między prawem a filozofią i teologią*, Wydawnictwo Więź 2021, Warszawa 2021, ss. 192

W prezentowanej pozycji Autor prowadzi rozważania na temat funkcji kary oparte na podbudowie teoretycznej – kryminologicznej i filozoficznej. Stawia wobec tego następujące pytania: Czy musimy być okrutni? Czy można ryzykować życiem człowieka w obliczu ryzyka pomyłki sądowej? Czy śmierć w ogóle może być karą? Za jakie przestępstwa, jeśli w ogóle, powinna być orzekana?¹

Nie sposób pominąć warstwy prawnej, która stanowi istotną część prowadzonych rozważań. Nie tylko w nurcie dogmatyki prawa karnego, lecz także krajowych i międzynarodowych standardów ochrony praw człowieka. Wreszcie – wszakże stanowi to tytuł pracy – Autor odwołuje się do nauczania Kościoła katolickiego, prowadząc czytelnika przez dawniej prezentowane stanowiska po oficjalne stanowisko współczesne, które zostało ogłoszone w 2018 r.

I choć sama tematyka podejmowana w monografii Tomasza Snarskiego nie jest nowa, z pewnością jest aktualna. Słusznie się przy tym Autor odwołał do słów filozofa Leszka Kołakowskiego, który wskazał, że choć nic nowego o karze śmierci powiedzieć się nie da, dyskusja ta nie jest zbyteczna². Co więcej, tematyka kary śmierci i stosunku Kościoła do tejże, została przedstawiona interdyscyplinarnie i kompleksowo, stąd może zaciekawić czytelników o szerokim spektrum zainteresowań.

Nie sposób skonstatować, że tematyka orzekania i stosowania kary głównej została wyczerpana bądź wobec derogowania z polskiego systemu prawnego straciła na aktualności. Trzeba mieć bowiem w polu widzenia, że postulaty jej przywrócenia funkcjonują w społeczeństwie, na co uwagę zwracał sam Autor. Wydaje się, że zawarte w książce tezy poważnie osłabiają jeden z argumentów zwolenników przywrócenia „kary na gardle”, jakim jest nauczanie Kościoła.

Snarski prowadzi dyskurs naukowy z zachowaniem zasad obiektywizmu, albowiem wskazuje nie tylko na przypadki, gdy Kościół (jego przedstawiciele) wyjątkowo dopuszczał karę śmierci, lecz także gdy opowiadał się za jej stosowaniem wobec heretyków³. Nieprzypadkowo Snarski odwołuje się do swojego imiennika (św. Tomasza z Akwinu), którego nauka przez wieki określała stosunek do kary śmierci⁴, Autor wyraża przy tym własny pogląd diametralnie odbiegający od racjonalizowania i dopuszczania (choćby wyjątkowego) kary śmierci.

Omawiane dzieło nie jest pozycją popularnonaukową, gdyż Autor stosuje metodologię naukową właściwą dla nauk społecznych i humanistycznych. Odwołuje się

¹ T. Snarski, *Kościół katolicki wobec kary śmierci. Między prawem, filozofią a teologią*, Warszawa 2021, s. 11–12.

² L. Kołakowski, *O karze głównej [w:] tegoż, Mini wykłady o maxi sprawach. Trzy serie*, Karków 2004, cyt. za: T. Snarski, *Kościół katolicki...*, s. 7.

³ T. Snarski, *Kościół katolicki...*, s. 16–17.

⁴ K. Pierzchała, *Teologiczno-pedagogiczny wymiar kary śmierci*, „Roczniki Pedagogiczne” 2019, nr 1, s. 111.

do aktualnej literatury, nie pomijając przy tym pozycji z czasopism i książek z wydawnictw katolickich. Nieujęcie w bibliografii najnowszych opracowań nie stanowi mankamentu, albowiem tematyka kary śmierci jest aktualna, zaś wymaga uzupełnienia o nowe stanowiska po 2018 r., tj. zmianie oficjalnego nauczania Magisterium Kościoła. Ponadto opracowania powstałe po 2018 r. w języku polskim są nieliczne, zaś kompleksowe ujęcie T. Snarskiego stanowi w tym względzie ewenement.

Tytuł monografii jest adekwatny do zawartości. Jedynym doprecyzowaniem mogłoby być wyrażenie „perspektywa polska” ze względu na to, że najliczniejsze odwołania poczynione zostały do literatury rodzimej i polskiego systemu prawnego. Tekst został napisany językiem przejrzystym i zrozumiałym, a także ze szczególną dbałością o poprawność językową (choćby użyte określenie „przekonywającą argumentacją”⁵ zamiast przekonywującą).

Przechodząc od uwag natury ogólnej do charakterystyki poszczególnych rozdziałów, należy zwrócić uwagę, że Autor zdecydował się na trzy rozdziały zasadnicze i jeden zawierający – jak Autor sam określił – próbę podsumowania. Snarski bowiem zmusza czytelnika do formułowania własnych hipotez, czyniąc to za pomocą podawanych faktów historycznych i naukowych oraz licznych pytań retorycznych.

Pierwszy rozdział zawiera omówienie kary śmierci z perspektywy prawnej, wyjaśnienie podstawowych pojęć oraz zbiór argumentów „za” karą główną i „przeciw” niej. Podkreślić należy, że Autor zebrał tam najczęściej powtarzane uzasadnienia, ujmując każde równo w dziesięciu punktach⁶, co świadczy o obiektywizmie badawczym. W zakresie prawa karnego odwołuje się do autorów z kilku różnych ośrodków badawczych, stawiając jednak na pierwszym miejscu ośrodek rodzinny, tj. gdański. Rozważania są prowadzone na gruncie teorii kary i jej funkcji. Przede wszystkim Autor zakwestionował skuteczność odstraszenia karą śmierci⁷. Poszukuje też przyczyn przewagi abolicjonizmu nad retencjonizmem, dzieląc tezę, że wynika to z doświadczeń nazizmu⁸. Cenne jest nawiązanie do początku szerszej dyskusji nad zasadnością kary śmierci i dziełem Cesare Beccarii *O przestępstwach i karach* (1764).

Drugi rozdział ukazuje historyczne zmiany poglądów w nauczaniu Kościoła w kwestii kary śmierci. Autor zastanawia się w nim, czy zmiana ta była ewolucyjna czy rewolucyjna. Zarazem w rozdziale została sformułowana hipoteza, że Kościół katolicki zawsze przejawiał sceptyczny stosunek do pozbawiania życia człowieka w majestacie prawa.

Rozdział trzeci obejmuje poszukiwanie naukowego uzasadnienia dla postawionych hipotez. W opracowaniu wykorzystano narzędzia badawcze właściwe dla teologii, filozofii (w tym filozofii prawa), nauk penalnych (w tym dogmatyki prawa karnego).

⁵ T. Snarski, *Kościół katolicki...*, s. 20.

⁶ Tamże, s. 62–65.

⁷ Tamże, s. 32.

⁸ Tamże, s. 49. Autor powołuje się na tezę prof. Mikolejki (Z. Mikolejko, *We władzy wisielca*, Gdańsk 2012, s. 320–321).

Dzięki ich użyciu Autor dokonał własnej interpretacji aktualnego oficjalnego stanowiska Kościoła katolickiego do omawianej kwestii.

Podczas lektury prawnik może odczuć pewien niedosyt w zakresie omawianych kwestii z zakresu ochrony praw człowieka – zwłaszcza że niewątpliwie należą do zainteresowań naukowych Autora. Wynika to jednak z interdyscyplinarnego, a zarazem syntetycznego przedstawienia badanej tematyki, dzięki czemu zagadnienie jest bardziej przystępne dla czytelnika.

Interesującym faktem dotyczącym powstania publikacji jest to, że została ona oparta na pracy magisterskiej z filozofii, napisanej przez Autora i obronionej w 2020 r. Nie bez znaczenia jest dedykacja Autora, który poświęcił je pamięci prof. Jarosława Warylewskiego – profesor, badając zagadnienia prawa karnego, ujmował je interdyscyplinarnie i był orędownikiem humanizmu w prawie karnym.

Rekapitułując, Autor poszukuje nowego uzasadnienia karania w ogóle, wskazując, że powinno ono być oparte na sprawiedliwości i miłosierdziu. Postawił hipotezę, że karanie powinno być wyjątkiem, a nie regułą i powinno się je stosować tam, gdzie nie ma możliwości kompensacji⁹. Ostatecznie zaś postulaty przywrócenia kary śmierci nazywa populistycznymi¹⁰.

Maciej Pajak

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

ORCID 0000-0003-3363-0933

⁹ Tamże, s. 129.

¹⁰ Tamże, s. 131.